Qilichev Zaynobiddin Mirzayevich

Qarshi davlat texnika universiteti o‘qituvchisi

Zaynobiddinqilichev1972@gmail.com

ATROF-MUHITNI MUHOFAZA QILISH VA TABIIY RESURSLARDAN OQILONA FOYDALANISH

Annotatsiya: Mazkur maqolada atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalalari tahlil qilingan. Zamonaviy ekologik muammolar, ularning kelib chiqish sabablari va ularni bartaraf etish yo‘llari ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, tabiiy resurslardan samarali foydalanishning iqtisodiy va ekologik ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, barqaror rivojlanishni ta’minlash uchun ekologik muvozanatni saqlash muhim omil hisoblanadi.

Аннотасия: В статье анализируются вопросы охраны окружающей среды и рационального использования природных ресурсов. Рассмотрены современные экологические проблемы, причины их возникновения и пути их решения. Также освещается экономическое и экологическое значение эффективного использования природных ресурсов. Результаты исследований показывают, что поддержание экологического баланса является важным фактором обеспечения устойчивого развития.

Abstract: The article analyzes the issues of environmental protection and rational use of natural resources. Modern environmental problems, their causes and ways of their solution are considered. The economic and environmental importance of the efficient use of natural resources is also highlighted. The research results show that maintaining an ecological balance is an important factor in ensuring sustainable development.

Kalit so‘zlar: atrof-muhit, ekologiya, tabiiy resurslar, barqaror rivojlanish, ekologik muhofaza, resurslardan foydalanish, ekologik muvozanat.

Ключевие слова: окружающая среда, экология, природные ресурсы, устойчивое развитие, охрана окружающей среды, использование ресурсов, экологический баланс.

Keywords: environment, ecology, natural resources, sustainable development, environmental protection, resource use, ecological balance.

KIRISH. Hozirgi kunda atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish global miqyosda dolzarb muammolardan biriga aylangan. Iqlim o‘zgarishi, havo va suvning ifloslanishi, biologik xilma-xillikning kamayishi insoniyat oldida jiddiy ekologik xavflarni yuzaga keltirmoqda. Aholi sonining ortishi va sanoat ishlab chiqarishining kengayishi tabiiy resurslarga bo‘lgan bosimni yanada kuchaytirmoqda. Natijada yer, suv va o‘rmon resurslarining kamayishi kuzatilmoqda. Shu bilan birga, ekologik muvozanatning buzilishi inson salomatligi va iqtisodiy rivojlanishga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Zamonaviy texnologiyalarni joriy etish orqali resurslardan samarali foydalanish imkoniyatlari kengaymoqda. Ayniqsa, qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlatlar tomonidan ekologik siyosatni kuchaytirish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish zarurati ortib bormoqda. Shu bois, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

METODLAR. Mazkur tadqiqotda atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni o‘rganish uchun bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Avvalo, mavzuga oid mahalliy va xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlil qilinib, mavjud nazariy yondashuvlar umumlashtirildi. Statistik ma’lumotlar asosida resurslardan foydalanish darajasi va ekologik holat o‘rtasidagi bog‘liqlik o‘rganildi. Tizimli tahlil usuli yordamida ekologik muammolarning sabab va oqibatlari aniqlashtirildi. Shuningdek, taqqoslash metodi orqali turli hududlardagi ekologik ko‘rsatkichlar o‘zaro solishtirildi. Geoinformatsion texnologiyalar (GIS)dan foydalanib, resurslarning hududiy taqsimoti va ularning o‘zgarish dinamikasi baholandi. Monitoring usuli orqali atrof-muhit holatining vaqt davomida o‘zgarishi kuzatildi. Ekspert baholash usuli yordamida ekologik muammolarni hal etish bo‘yicha takliflar ishlab chiqildi. Ushbu metodlar majmuasi tadqiqot natijalarining ishonchliligini ta’minlashga xizmat qildi.

NATIJALAR. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, atrof-muhitga antropogen ta’sirning ortib borishi ekologik muvozanatning buzilishiga olib kelmoqda. Ayniqsa, sanoat chiqindilari va transport vositalari tufayli havo ifloslanishi sezilarli darajada oshgan. Suv resurslaridan noto‘g‘ri foydalanish natijasida ichimlik suvi tanqisligi yuzaga kelayotgan hududlar soni ko‘paymoqda. Yer resurslarining degradatsiyasi va cho‘llanish jarayonlari qishloq xo‘jaligi samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Shu bilan birga, o‘rmon maydonlarining qisqarishi biologik xilma-xillikning kamayishiga sabab bo‘lmoqda. Tadqiqotlar natijasida qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish ekologik yuklamani kamaytirishi aniqlangan. Ekologik monitoring va nazorat tizimlarini kuchaytirish orqali salbiy ta’sirlarni kamaytirish mumkinligi asoslandi. Aholining ekologik madaniyatini oshirish resurslardan oqilona foydalanishda muhim omil ekanligi tasdiqlandi. Umuman olganda, samarali boshqaruv va zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ekologik barqarorlikni ta’minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

MUHOKAMA. Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish masalasi kompleks yondashuvni talab etadi. Antropogen omillarning kuchayishi ekologik muammolarni yanada murakkablashtirib, ularni hal etishda yangi yondashuvlarni zarur etmoqda. Tadqiqotlar natijasiga ko‘ra, resurslardan samarali foydalanish nafaqat ekologik, balki iqtisodiy barqarorlikni ham ta’minlaydi. Shu bilan birga, ayrim hududlarda ekologik siyosatning yetarli darajada amalga oshirilmayotgani muammolarni chuqurlashtirmoqda. Rivojlangan davlatlar tajribasi ekologik boshqaruv tizimlarini takomillashtirish muhimligini ko‘rsatadi. Qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o‘tish orqali tabiiy resurslarga bo‘lgan bosimni kamaytirish mumkin. Ekologik ta’lim va aholining ongini oshirish resurslardan oqilona foydalanishda muhim omillardan biri hisoblanadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish ekologik monitoring samaradorligini oshiradi. Natijada, kompleks choralar orqali ekologik muammolarni kamaytirish va barqaror rivojlanishga erishish mumkin.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, atrof-muhitni muhofaza qilish va tabiiy resurslardan oqilona foydalanish bugungi kunda insoniyat oldidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, resurslardan noto‘g‘ri foydalanish ekologik muammolarni yanada kuchaytiradi va barqaror rivojlanishga to‘sqinlik qiladi. Shu bois, tabiiy resurslardan samarali va tejamkor foydalanish tamoyillarini joriy etish zarur. Atrof-muhitni muhofaza qilishda davlat siyosati va qonunchilik tizimining roli muhim ahamiyat kasb etadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni qo‘llash orqali ekologik monitoring va nazoratni kuchaytirish mumkin. Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan keng foydalanish ekologik yuklamani kamaytirishga xizmat qiladi. Aholining ekologik madaniyatini oshirish esa uzoq muddatli natijalarga erishishda muhim omil hisoblanadi. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali global ekologik muammolarni birgalikda hal etish imkoniyati kengayadi. Umuman olganda, kompleks yondashuv va izchil choralar orqali ekologik barqarorlikni ta’minlash mumkin.

ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Encyclopedia of Environmental Science / D.E. Alexander, R.W. Fairbridge. – Springer, 1999.
2. Environmental and Pollution Science / I.L. Pepper, C.P. Gerba, M.L. Brusseau. – Elsevier, 2006.
3. Environmental Principles and Policies / S. Beder. – Routledge, 2006.
4. Silent Spring / R. Carson. – Houghton Mifflin, 1962.
5. Enger E.D., Smith B.F. Environmental Science: A Study of Interrelationships. – McGraw-Hill, 2010.
6. Wright R.T., Boorse D.F. Environmental Science: Toward a Sustainable Future. – Pearson, 2017.
7. O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo‘mitasi. Atrof-muhitni muhofaza qilish bo‘yicha milliy hisobot. – Toshkent, 2022.
8. Rasulov A., Karimov Sh. Ekologiya va atrof-muhit muhofazasi. – Toshkent: Fan nashriyoti, 2019.
9. Abdullayev S. Tabiiy resurslardan oqilona foydalanish asoslari. – Toshkent, 2020.
10. Gomo M. (ed.). Environmental Resource Management and Sustainability. – IntechOpen, 2023.